

Třicet let od bitvy u Kurska

V těchto dnech je tomu právě třicet let od doby, kdy ve slavné bitvě u Kurska Sovětská armáda definitivně zmařila poslední velký pokus německého fašistického velení znovu získat strategickou iniciativu ve válce fašistických států proti Sovětskému svazu, ztracenou půl roku předtím v bitvě u Stalingradu, a znovu zvrátit průběh druhé světové války ve svůj prospěch. Bitva u Kurska, která probíhala téměř nepřetržitě od 5. července až do 21. srpna 1943, byla jednou z největších a nejvýznamnějších bitev nejen ve Velké vlastenecké válce Sovětského svazu a v celé druhé světové válce, ale i v celosvětových válečných dějinách.

Po velkých vítězstvích Sovětské armády v zimě roku 1942—1943 se od základu změnila strategická situace na sovětsko-německé frontě, a to výrazně ve prospěch Sovětského svazu. Výhodná situace, do níž se svými vítězstvími sovětská vojska dostala, jim umožnila přejít v létě roku 1943 do ještě mohutnějšího strategického útoku.

Ve zvlášť výhodné situaci byla sovětská vojska v té době na jihozápadním úseku fronty, kde ohrožovala silné uskupení nepřítelů v prostoru Kurského výběžku, vytvořeného v průběhu zimních a jarních bojů v roce 1943. Sovětská armáda zde získala velké výhody nejen konfigurací linie fronty, ale i výhodným poměrem sil — početní i technickou převahou v pozemních druzích vojsk i v letectvu.

V roce 1943 totiž Sovětský svaz již překonal počáteční potíže, způsobené věrolovným vpádem hitlerovských vojsk v roce 1941. Socialistické zřízení umožnilo zaměřit veškerý život v zemi ve prospěch

fronty, k zastavení postupu a později k vyhnání okupantů. Sovětská armáda, hlavní nositelka heroického úsilí prvního socialistického státu na světě v protifašistické válce, byla od samého začátku neustále doplňována vším potřebným — lidmi i materiálem všeho druhu.

Úspěchy sovětské ekonomiky umožnily systematicky vybavovat ozbrojené síly kvalitnějšími zbraněmi a bojovou technikou. Tak od roku 1943 Sovětská armáda postupně dostávala nové pěchotní zbraně, tanky, samohybná děla, děla všech ráží i stíhací a bombardovací letouny. Připomenout je třeba zejména modernizaci tanku T-34, jehož dělo ráže 76 mm byl od roku 1943 postupně zaměňováno za dělo ráže 85 mm s vysokými balistickými vlastnostmi. Tím se stal tank T-34 nejlepším středním tankem své doby, který mohl úspěšně bojovat i s novými německými těžkými tanky, jako byl „Tigr“, „Královský tigr“ a „Panter“, které se v té době začaly objevovat na

frontě. Od roku 1943 začala v Sovětském svazu také hromadná výroba těžkých tanků série IS, vyzbrojených dělem ráže 122 mm a třemi kulomety, později i velkorážným protiletadlovým kulometem.

Údery Sovětské armády v zimě roku 1942—1943 citelně oslabily ozbrojené síly fašistického Německa a podlomily jejich prestiž. Hitlerovskému velení se dařilo jen s velkými obtížemi doplňovat ztráty na lidech i na materiálu, způsobené na východní frontě. Muselo proto sáhnout k mimořádným opatřením.

V jednom z projevů v úzkém kruhu nacistických prominentů Hitler vyhlásil svůj úmysl, jak řešit nevýhodnou situaci: přejít do strategické obrany s cílem vyčerpat v obranných bojích své nepřátele a udržet se co možno nejdéle v dobytých zemích. Ale ještě předtím se chtěl pokusit v létě roku 1943 uskutečnit na sovětsko-německé frontě mohutnou útočnou operaci, likvidovat Kurský výběžek a znemožnit Sovětské armádě, aby přešla do nového mohutného strategického útoku.

Začátkem léta roku 1943 měl ještě nepřítel k dispozici značné síly, což mu umožňovalo, aby se znovu pokusil uskutečnit svůj záměr. Zasazením více než 2 miliónů válečných zajatců a zavražděných občanů z okupovaných zemí do svého válečného hospodářství se mu totiž podařilo zmobilizovat v roce 1943 do armády 1 mil. 800 000 lidí a zvětšit její počty na 9,5 miliónů oproti 8,6 miliónům v roce 1942. Touto totální mobilizací německé velení nejen mohlo nahradit dosavadní ztráty v polních svazkách, ale i postavit několik nových pěších a tankových divizí. Současně s opatřeními na zvýšení počtu armády přistoupilo německé fašistické velení i k jejímu přezbrojení, hlavně těžkými tanky a samohybnými děly i novými rychlejšími a pohyblivějšími stíhaacími letouny.

Připravil nový útok na sovětsko-německé frontě umožnila nepříteli zejména ta skutečnost, že v Evropě nebyla dosud vytvořena druhá fronta, a že mohl spoléhat, že nebude otevřena ani v nejbližší budoucnosti. Německé hlavní velitelství mohlo počítat s tím, že americké a zvláště anglické velení se neodhodlá ke směle a s riskantní výsadečkové operaci a že bude postupně realizovat svůj plán k dosažení úspěchů na druhořadých válčících, aniž by prozatím bylo nuceno vést válku v Evropě, kde zamýšlelo zasáhnout až po vzájemném vyčerpání německých a sovětských sil. Proto v létě roku 1943 německé velení nemuselo počítat se zasazením větších sil proti anglo-američanům. To pak umožnilo nepříteli přepravit a bez jakéhokoliv rizika přesunout na sovětsko-ně-

meckou frontu ze západní Evropy početná okupační vojska i polní divize, které sem byly poslány na odpočinek a doplnění po porážkách od Sovětské armády v zimě roku 1942—1943.

Začátkem července roku 1943 měl nepřítel na sovětsko-německé frontě vojska v celkové hodnotě 232 divizí. Působilo zde 13 německých armád, z nichž 8 nejsilnějších (celkem 120 divizí) bylo rozmístěno na jih od Orla. Útočnou operaci v prostoru Kurského výběžku německé fašistické velení pověřilo 9. armádu, nacházející se u Orla, 4. tankovou armádu, soustředěnou severně Charkova a samostatnou operační skupinu „Kempf“, rovněž v hodnotě armády, rozloženou u Bělgorodu. Tyto armády měly celkem 42 divizí, z toho 14 tankových a 2 motorizované. Navíc v úderných uskupeních, soustředěných jižně Orla a u Bělgorodu, měl nepřítel připraveno mnoho nejnovější válečné techniky: těžké tanky typu „Tigr“, „Panter“ a samohybná děla typu „Ferdinand“. Útok měla podporovat 4. a 6. letecká flotila v celkovém počtu kolem 2000 bojových letounů.

V připravovaném útoku chtěl nepřítel využít konfigurace linie fronty u Kurska. Nepřátelská uskupení, soustředěná u Orla a u Bělgorodu, byla hluboko vysunuta nad křídla a týl sovětských vojsk v Kurském výběžku a nebezpečně je tím ohrožovala. Německé velení věřilo, že jeho úderným uskupením se podaří bez zvláštních těžkostí za 5—6 dní proniknout do Kurska, obklíčit a zničit hlavní síly Sovětské armády v tomto prostoru. Hlavně však spoléhalo na masové zasazení těžkých tanků a samohybných děl, neboť podle jeho soudu Sovětská armáda neměla proti nim účinné prostředky.

Německé velení se poučilo z předcházejících porážek a jeho plán pro útok se znovu vyznačoval riskantností a šablonovitostí: hlavní úlohu k dosažení vytyčených cílů položilo jen na těžké tanky a samohybná děla a navíc počítalo s použitím běžného manévru — se zasazením soustředěných úderů k likvidaci Kurského výběžku fronty, což nebylo těžké odhalit.

Naproti tomu sovětský plán se vyznačoval řadou zcela nových rysů. Sovětské vrchní velení, které mohlo vycházet z neustále stoupající síly Sovětské armády a opírat se o vysoké bojové uvědomění sovětských vojáků, o vzrůstající mistrovství sovětských důstojníků i generálů a o novou mohutnou a účinnou bojovou techniku, počítalo s tím, že uskuteční v létě roku 1943 sérii mohutných útočných operací s cílem zničit hlavní síly nepřátele na západním a jihozápadním strategickém směru. Současně na rozdíl od letního tažení

v roce 1942 sovětské velení, které bralo v úvahu stále ještě značné síly nepřítele, se rozhodlo nejdříve v obranné bitvě u Kurska zničit hlavní uskupení nepřítele a potom dovršit jejich porážku přechodem do rozhodného protiútku.

Návrhy některých velitelů frontů, aby Sovětská armáda začala útok dříve než nepřítele a zničila jeho úderná uskupení ještě předtím, než vyrazí k útoku, sovětské vrchní velitelství zamítlo. To by totiž znamenalo útočit za velmi nevýhodné situace proti dobře připravené a hluboce čínené obraně nepřítele, obsazené silnými vojsky, vybavenými velkým množstvím bojové techniky hlavně těžkých tanků a samohybných děl nového typu.

Mohutné strategické bitvy se měla v sestavě Sovětské armády zúčastnit vojska pěti frontů (od severu k jihu): Západního (generálplukovník V. D. Sokolovskij), Brjanského (generálplukovník M. M. Popov), Středního (armádní generál K. K. Rokossovskij), Voroněžského (armádní generál I. F. Vatutin) a Stepního (generálplukovník I. S. Koněv).

Tyto fronty dostaly ke svedení bitvy u Kurska tyto úkoly: Střední a Voroněžský front měl připravit hlubokou obranu, schopnou čelit úderu tanků nepřítele. Step-

ní front který byl v záloze hlavního velitelství a byl rozmístěn východně Kurského výběžku, měl nejen vybudovat pásma obrany v hloubce, ale současně se i připravit k aktivní činnosti v pásmu Středního a Voroněžského frontu. Podle vývoje situace se měla k jeho útoku v charkovském prostoru později připojit i vojska na pravém křídle jihozápadního frontu armádního generála R. J. Malinovského. Velitelé Západního a Brjanského frontu pak měli připravit útočnou operaci na orelském směru proti německé 2. tankové a 9. armádě s cílem usnadnit Střednímu frontu vedení obranných bojů, v dalším pak zničit nepřátelská uskupení v Orelském výběžku.

Dočasný přechod sovětských vojsk do obrany v připravované bitvě v prostoru Kurského výběžku nebyl tentokrát vynucený, jako tomu bylo v minulosti u Moskvě a u Stalingradu. Naopak byl cílevědomý a byl vyvolán nikoliv slabostí a nedostačným počtem sovětských vojsk, ale snahou po uplatnění nejvýhodnějšího způsobu vedení boje — zničit nepřítele co možno nejmenšími silami. V tomto případě, ačkoliv nepřítelem útočil a sovětská vojska se bránila, zůstávala iniciativa i nadále pevně v rukách sovětského velení.

2. července sovětské vrchní velitelství na základě zpráv průzkumu upozornilo velitele Středního a Voroněžského frontu, že nepřítelem pravděpodobně zahájí útok v době od 3. do 6. července. V noci na 5. červenec, několik hodin před přechodem nepřítele do útoku, uskutečnilo dělostřelectvo obou frontů mohutný palebný úder na jeho připravená vojska — na soustředěnou pěchotu a na palebná postavení dělostřelectva. To způsobilo nepříteli značné ztráty a oslabilo jeho počáteční úder.

Ráno dne 5. července, s dvouhodinovým pozpožděním, přešla současně do útoku obě úderná uskupení nepřítele — 9. armáda z prostoru jižně Orla a 4. tanková armáda s operační skupinou „Kempf“ u Bělgorodu. Hitlerovské velení nepochybovalo o úspěchu německých vojsk a o splnění svého plánu.

V severním úseku Kurského výběžku, v prostoru, kde se bránila 13. armáda generálporučíka N. P. Puchova v sestavě Středního frontu, útočil nepřítelem na šířce 32 km. Jako mohutnou údernou pěst zde použil těžké tanky typu „Tiger“, za nimiž postupovala vlna středních tanků a pěchota na obrněných transportérech. Útok pozemních vojsk podporovalo velké množství

nepřátelských letounů. I když šlo o dosud nejsilnější úder podobného druhu, podařilo se vojskům sovětské 13. armády nepřítele zadržet. Nepřítelem narazil na velmi dobře připravená obranná postavení, nasycená různými překážkami, a na houževnaté, úporné a směle vedenou obranu sovětských vojsk, takže se mu po celodenních velmi těžkých bojích podařilo proniknout jen na některých úsecích, a to do hloubky 6—8 km.

Příštího dne se boje rozpoutaly s novou silou. Nepřítelem se snažil za každou cenu prorazit sovětskou obranu, a proto zúžil pásmo svého útoku na polovinu a zhustil bojové sestavy. Nastala kritická situace, v níž velitel Středního frontu ve snaze zabránit průlomů zasadil do boje frontovou zálohu, jejímž protiúderem byly německé divize na nejnebezpečnějším směru zastaveny.

V dalších dnech, během 7. a 8. července, pak nepřítelem několikrát změnil směry úderů a snažil se nalézt slabé místo v obraně sovětských vojsk. Všechny jeho pokusy o proniknutí vpřed však skončily neúspěšně. Během čtyř dnů ztratil nepřítelem 42 000 mužů, stovky tanků a samohybných děl i několik set letounů. Proto již 9. čer-

vence přerušil svůj útok a přešel k obraně. V halasně ohlašovaném útoku se mu jižně Orla podařilo postoupit jen do hloubky 9 km.

V následujícím týdnu, v době od 9. do 15. července, vojska Středního frontu neustále útočila proti zadrženému údernímu uskupení nepřítele a tím mu zabráňovala, aby se zachytil na dosažené čáře. Současně se připravovala k přechodu do rozhodného protiúderu.

V pásmu Voroněžského frontu, kde útočila německá 4. tanková armáda a operační skupina „Kempf“, zasadil nepřítel současně do útoku více než 1000 tanků, z nichž 700 útočilo oboustranně silnice na Obojany a Kursk. I zde se mu však 5. července podařilo postoupit jen o 3–4 km, při čemž za jediný den ztratil více než 200 tanků a 180 letounů. V následujících čtyřech dnech ve velmi těžkých bojích sice na úzkém úseku fronty pronikl do hloubky 25–30 km, prolomit obranu vojsk Voroněžského frontu se mu však nepodařilo.

9. července byl postup nepřítele na obojanském směru zastaven protiúderem záloh Voroněžského frontu. Nato německé velení přeskupilo své síly a úderem na severovýchod přes Prochorovku se snažilo zneškodnit sovětská vojska a proniknout pak na sever do Kurska. Tento manévř sovětské hlavní velitelství zmařilo posílením Voroněžského frontu dalšími vojáků ze své zálohy. Byla to 5. gardová armáda pod

velením generálporučíka A. S. Ždanova a 4. tanková armáda pod velením generálporučíka P. A. Rotmistrova. Koordinace a řízení akcí sovětských vojsk k zastavení úderu v tomto prostoru bylo svěřeno maršálovi Sovětského svazu A. M. Vasilevskému.

Po zasazení sovětských záloh do protiúderu se dne 12. července v prostoru Prochorovky rozpoutala celodenní mohutná tanková bitva, již se zúčastnilo na obou stranách více než 1500 tanků. Byla to dosud největší tanková bitva v dějinách. Ztráty nepřítele v této bitvě byly tak velké, že po jejím zakončení již německá vojska neměla dostatek sil pokračovat v útoku. Nepřítel, jemuž se za sedm dní podařilo postoupit jen do hloubky 35 km, byl i v tomto prostoru přinucen přejít do obrany.

Tak byla úspěšně splněna první část plánu sovětského hlavního velení. Nepříteli, který chtěl mohutnými údery silných tankových uskupení za pět dní proniknout do Kurska, se nepodařilo zdolat obranu vojsk Středního a Voroněžského frontu a v útoku vyčerpal své hlavní síly. Naopak sovětská vojska úspěšně odrazila silné údery nepřítele a zmařila všechny operace i strategické plány německého velení. Německé pozemní síly i letectvo utrpěly velké ztráty a nepodařilo se jim splnit stanovené úkoly. Naproti tomu sovětské hlavní velení disponovalo mohutnými zálohami, což mu umožňovalo přejít do připravované protiútoky.

Protiútok Sovětské armády na rozdíl od protiútoků v Moskvě a u Stalingradu nezačal současně na celé frontě, ale postupnými údery. 12. července, tj. v době vzplanutí tankové bitvy u Prochorovky, přešla na orelském směru do protiútoků vojska levého křídla Západního frontu a hlavní síly Brjanského frontu. Vojska přešla na orelském směru do protiútoků 15. července, a to úderem svého pravého křídla na Kromy a na Orel.

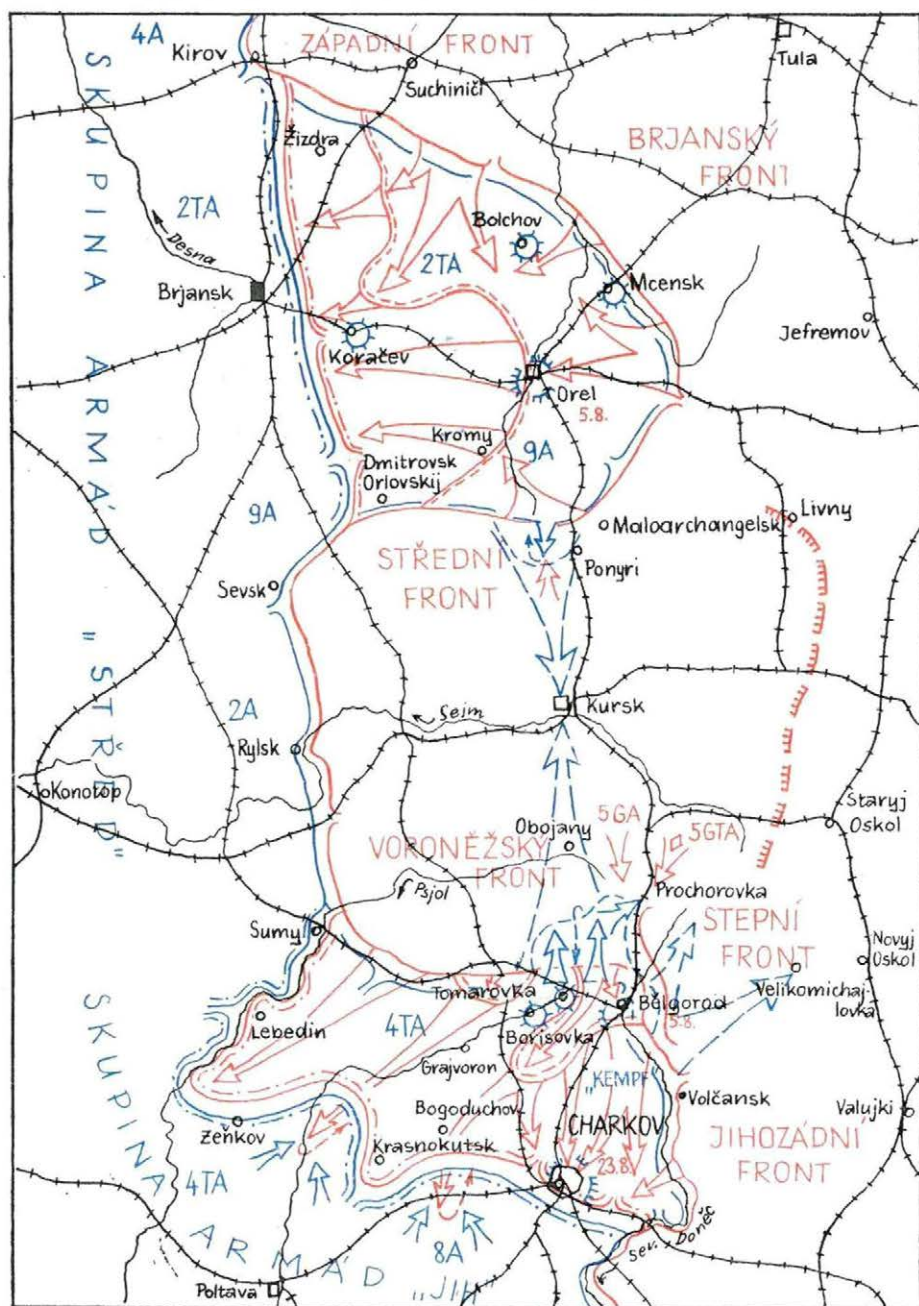
Přestože nepřítel za 22 měsíců svého pobytu v tomto prostoru vybudoval u Orla řadu obranných zařízení, tvořící mohutný obranný systém, veškeré jeho úsilí udržet se skončilo nezdarem. Vojska Západního, Brjanského a Středního frontu rychle prolomila obranu nepřítele a směly širokým manévrem ovládnout silné uzly jeho obrany — města Bolchov a Mcensk. Vzápětí nato rychlý postup tankových svazků Západního frontu, které rozvíjely útok na Karačev, ohrozil obchvatem nepřátelská vojska

v prostoru Orla. Německé velení bylo proto přinuceno 31. července začít s jejich vyváděním na čáru Žizdra, Sevsk. 5. srpna po těžkých bojích sovětská vojska osvobodila Orel. Při pronásledování nepřítele pak 12. srpna ovládla město Dmitrovsk Orlovskij, 15. srpna osvobodila Karačev a do 23. srpna vyšla na přístupy k Brjansku.

Vojska Voroněžského frontu a armády Stepního frontu, vysunuté do prostoru severně Bělgorodu, obdržely 17. července rozkaz vrchního velení, aby přešla do útoku proti 4. tankové armádě nepřítele, která se vklínila do jejich obrany. Od 18. července nepřítel vedl boj na zdrženou a začal odvádět svá vojska na čáru, z níž začal útočit.

K této čáře došla vojska Voroněžského a Stepního frontu při zatlačování nepřítele 23. července, avšak pro velký odpor se jim nepodařilo z chodu překonat. Teprve po desetidenní přestávce, která byla nutná na přípravu průlomu silně opevněných

BITVA U KURSKA (5.ČERVENCE - 23.SRPNA 1943)

Měřítko
20 0 20 40 60 80 100km

- Plán nepřítelé
Obranná čára Stepního frontu
- Situace:
- 4.července 1943
 - 11.července 1943
 - 5.srpna 1943
 - 23.srpna 1943

obránných postavení nepřítel, vojska Voroněžského a Stepního frontu obnovila po předchozím uskupení útok. Hlavním úkolem přitom bylo zničit bělogorodsko-charkovské uskupení nepřítel a osvobodit Charkov — velmi důležité strategické, ekonomické a politické středisko Ukrajiny.

Úder na Charkov byl spojen se značnými obtížemi, neboť nepřátelské velení si plně uvědomovalo důležitost celého prostoru, jehož ovládnutí otevíralo možnosti k útoku na Ukrajinu. Proto včas opevnilo na přístupech k městu osm silných obranných pásem.

Vojska Voroněžského a Stepního frontu obnovila útok ráno dne 3. července. Přitom svými vnitřními křídly udeřila směrem na Bělgorod a na Charkov, zatímco částí sil útočila na jihozápad a rozšiřovala tak průlom k západu. Současně vojska jihozápadního frontu ve druhé polovině července rozvinula silný úder dále na jihovýchod odtud, čímž upoutala značné síly nepřítel a znemožnila jejich přesun do Bělgorodsko-Charkovského prostoru.

Během 3. a 4. srpna vojska Voroněžského frontu prolomila hluboce členěnou obranu nepřítel u Tomarovy a jejich rychlé svazky pak rychle postupovaly na Bogoduchov. Ve stejné době vojska Stepního frontu, která útočila na charkovském směru, prolomila obranu nepřítel, pro-

nikla těsně až k Bělgorodu a dovedným obchvatným manévrem, spojeným s čelným úderem, 5. srpna ovládla město, důležitý uzel obrany nepřítel na charkovském směru.

5. srpen 1943 se natrvalo zapsal do historie Velké vlastenecké války Sovětského svazu. Na počest vojsk, která osvobodila Orel a Bělgorod, zahřměly večer toho dne v hlavním městě Sovětského svazu Moskvě poprvé v historii Velké vlastenecké války pozdravné dělostřelecké salvy. Pozdravné salvy v Moskvě na počest významných vítězství ve válce se od té doby staly slavnou tradicí Sovětské armády i všeho sovětského lidu.

Útok na charkovském směru probíhal pomalu, neboť sovětská vojska zde musela odrážet časté protitžteče a protiútery nepřítel. Přesto se jim 23. srpna podařilo obklíčit Charkov ze severu, západu, východu a jihovýchodu a útokem jej dobýt. Současně vojska Voroněžského a Stepního frontu toho dne dosáhla čáry Sumy, Ženkov, Krasnokutsk, Charkov. Tak byl osvobozením Charkova k večeru 23. srpna 1943 celý charkovský prostor definitivně zbaven nenáviděných hitlerovských okupantů. Porážka silného uskupení nepřítel u Charkova pak umožnila sovětským vojskům okamžitě rozvinout všeobecný útok na západ k Dněpru a projevila se i při osvobozování Donbasu.

V bitvě u Kurska Sovětská armáda zasadila nepříteli velmi těžkou porážku. Úspěšný průběh bitvy dovršil základní přelom v průběhu druhé světové války ve prospěch Sovětského svazu a celé protifašistické koalice.

V bojích u Orla, Bělgorodu a Charkova naprosto zkrachoval poslední velký pokus nepřítel znovu získat ztracenou iniciativu a uskutečnit „odplatu za Stalingrad“. Obranu sovětských vojsk pečlivě vybudovalou na základě nejnovějších zkušeností z dosavadního průběhu války, nedokázal nepřítel zdolat ani pěchotou, ani tanky, i když byly podporovány dělostřelectvem a letectvem.

V bitvě u Kurska sovětská vojska potřetí během války úspěšně uskutečnila protiútok. Na rozdíl od protiútoku u Moskvy a u Stalingradu se však v bitvě u Kurska předvídal a plánoval ještě před začátkem obranné fáze. Protiútok u Kurska byl logickým pokračováním obranných operací, v jejichž průběhu útočící nepřítel byl natolik oslaben, že se mu nepodařilo ani prolomit sovětskou obranu. Probíhal ve

značně velkém rozsahu a vyznačoval se rozsáhlým použitím materiálně technických prostředků. Ztráty nepřítel byly velké, i když ničení jeho uskupení probíhalo za zvláštních podmínek — nikoliv formou obklíčení, ale sérií navzájem spojených úderů na několika směrech.

V bitvě u Kurska byl úplně zmařen plán letního útoku nepřítel. Válečná mašinerie fašistického Německa utrpěla tak zdrcující úder, že po něm již nebyla schopna obnovit svou údernou sílu. Po této bitvě se německá fašistická armáda ocitla před neodvratnou katastrofou.

Po těžké porážce u Kurska německé fašistické velení bylo přinuceno definitivně se vzdát plánů na strategický útok a přejít k obraně. Hitlerovci se pak snažili vyhrát čas, aby se pokusili pohnout vlády USA a Anglie k výhodnému míru. Avšak i tyto pokusy nepřítel zkrachovaly pod vlivem neustálých a stále narůstajících úderů sovětských vojsk.

Bitva u Kurska znovu prokázala převahu strategie, která tu projevila takové ry-

sy, jako byla vhodná kombinace obrany a útoku, záměrný přechod do obrany, včasná příprava mohutných záloh k rozhodujícímu protiúderu a narůstání síly úderu zasazováním nových armád a frontů. Bitva byla přesvědčivým důkazem růstu síly Sovětské armády, umění vést operace a boje, vysoké technické a taktické přípravy vojáků a důstojníků, správného používání všech druhů vojsk v obraně i útoku. V bitvě u Kurska byl také navždy pohřben mýtus o „sezónnosti“ sovětské strategie, záměrně vytvářený a šířený hitlerovskou propagandou. Sovětská armáda dokázala, že umí úspěšně bít nepřítele v zimě i v létě.

Těžké porážky v bojích u Orla, Char-kova a Bělgorodu přinutily nepřítele, aby vrhl na sovětsko-německou frontu všechny síly, které bylo jen možno. To značně usnadnilo výsadkové operace americko-

britských vojsk ve Středomoří. Kurská bitva, podobně jako operace Sovětské armády na jihozápadním strategickém směru v zimě roku 1942—1943, podminila úspěšné rozvinutí vojenských akcí anglo-amerických vojsk v Africe proti italsko-německému uskupení.

Přechodem sovětských vojsk do proti-útoku u Kurska byl zahájen mohutný letní a podzimní všeobecný útok Sovětské armády, který se rozvinul na 2000kilometrové frontě — od Velkých Luk až po Tamanský poloostrov. V jeho průběhu byl nepřítel vyhnán z Donbasu, z levobřežní Ukrajiny a ze Smolenské oblasti, sovětská vojska překročila Dněpr a na jeho pravém břehu vytvořila důležitá předmostí.

Bitva u Kurska, od níž právě uplynulo třicet let, se plným právem řadí mezi nejvýznamnější bitvy celosvětových válečných dějin.